

ВАСИЛЮК М.М.

д. е. н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування

ТРОХАНОВСЬКИЙ В.Д.

здобувач наукового ступеня доктор філософії

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ТЕОРЕТИКО-НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ГРАНТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Вступ. Діяльність закладів вищої освіти (далі ЗВО) протягом останніх років розвивається не тільки у напрямі основної діяльності щодо надання освітніх послуг, а й у сфері реалізації науково-дослідних грантових проєктів. Оскільки питання гранту та грантової діяльності вважається відносно новим явищем в економіці України, зокрема у освітній галузі, пропонуємо більш детально систематизувати та узагальнити законодавчі умови для формування ширшого розуміння економічного змісту поняття «грантова діяльність» та «грант» у сучасному бізнес-середовищі для розкриття інформаційних потоків щодо їх обліку і внутрішнього аудиту.

Результати дослідження. Поняття «грант» та «грантова діяльність» активно вивчаються вченими у контексті економічної науки. Це особливо актуально в сучасних умовах глобалізації, коли грантові програми стають однією з форм підтримки наукових, соціальних та інших проєктів. Існують декілька аспектів цього питання, на які слід звернути увагу:

- економічний зміст поняття «грант» першочергово розглядається як фінансова допомога, надана без вимоги на повернення, з метою підтримки певних ініціатив чи проєктів;
- роль грантів у сучасному бізнес-середовищі служить як додаткове джерело фінансування для стартапів, наукових досліджень або соціальних проєктів, вони можуть допомагати компаніям та бюджетним установам, таким як ЗВО, реалізувати нові можливості щодо залучення інвестицій;
- облік грантів та їх аудит полягає у важливості правильного обліку та їх використання оскільки гранти надаються за певними умовами та з метою досягнення конкретних результатів, вони повинні бути належним чином відображені в бухгалтерському обліку. Водночас внутрішній аудит грантової діяльності допомагає забезпечити та показати, що кошти використовуються ефективно та відповідно до умов грантодавця;
- погляди вчених аналізують грантову діяльність з позицій її впливу на економіку країни, методи обліку та особливості внутрішнього аудиту. Їх дослідження можуть допомогти уточнити розуміння цих понять та їх ролі в сучасному бізнес-середовищі.

Гранти є інструментом, який дає можливість науковим установам, вченим та іншим зацікавленим сторонам отримувати фінансову підтримку для своєї діяльності. Як правило, гранти надаються на конкретні проєкти або ініціативи і потребують звітності про їх використання. Насправді, це дуже важливий аспект

фінансування науки та досліджень, у контексті розвитку і ЗВО також, оскільки він надає можливість проводити дослідження, які можуть бути занадто ризиковими або новаторськими для традиційних джерел фінансування.

Грант як юридичний термін отримав своє визначення у ряді нормативно-правових актів України. Кожен з них підходить до визначення цього поняття під різними кутами, але основна суть полягає у безоплатному наданні ресурсів для досягнення поставленого завдання. Пропонуємо розглянути на прикладі табл. 1.

Таблиця 1

Систематизація основних понять «грант» у нормативно-правових актах

№ з/п	Нормативний акт	Основні поняття
1	ЗУ «Про вищу освіту»	Встановлює правові, організаційні та економічні основи діяльності в сфері вищої освіти, містить положення про джерела фінансування ЗВО, включаючи гранти.
2	ЗУ «Про державні закупівлі»	Регламентує процес закупівлі товарів, робіт чи послуг у процесі реалізації грантових проєктів.
3	ЗУ «Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні»	Характеризує гранти як засоби підтримки видавничої сфери, надані за конкурсним відбором та без зобов'язань їх повернення.
4	ЗУ «Про наукову і науково-технічну діяльність»	Гранти виступають фінансовою підтримкою наукових досліджень, зокрема для забезпечення матеріальної бази проєкту.
5	Податковий кодекс України	Визначено бюджетні гранти як кошти або майно, передані безоплатно та без вимоги їх повернення, для певних проєктів та програм, а також механізм звільнення від сплати ПДВ щодо грантових коштів.
6	Порядок залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги	Описано грантовий договір як договір про передачу грантових коштів у рамках певного проєкту або програми.

Джерело: власна розробка на основі нормативно-правової бази

На основі здійсненого аналізу представленої таблиці можна зробити наступні розширені висновки. Українське законодавство регулює грантову діяльність через різні нормативні акти. Це підкреслює значимість та роль грантів у різних сферах діяльності країни від науки до культури. Наукова та науково-технічна діяльність отримує особливу увагу в контексті грантової діяльності. Закони підтримки цієї сфери надають можливість фінансування досліджень, наукових робіт та інновацій. Визначення гранту в різних законах акцентують його роль як безоплатної та безповоротної додаткової фінансової підтримки. Це робить грант ефективним інструментом для стимулювання діяльності в певних сферах. Податковий кодекс України визначає бюджетні дотації, враховуючи їх специфіку в контексті державних та місцевих бюджетів. Це важливо для правильного ведення обліку та оподаткування грантових коштів. У базі національного законодавства, існує порядок залучення та використання міжнародної технічної допомоги, що підкреслює міжнародний характер

грантової діяльності. Закони, які торкаються грантової діяльності, враховують різні аспекти цього явища – від визначення та видачі грантів до їх використання, обліку та контролю.

Грантова діяльність у ЗВО України є важливим аспектом науково-дослідницької роботи і сприяє розвитку наукових напрямків, технологій та інновацій. Основні аспекти грантової діяльності у ЗВО характеризуються та формуються на основі наступних кроків:

- Міністерство освіти і науки України, інші державні органи, міжнародні організації, фонди та інші установи проводять конкурси науково-дослідних проєктів, які фінансуються з грантових коштів. В рамках таких програм науковці та викладачі можуть подавати свої пропозиції стосовно розвитку та вдосконалення освітнього процесу, технологій та інших важливих сфер.
- ЗВО в Україні активно залучаються до міжнародної грантової діяльності та співпраці з іншими країнами, університетами та науковими організаціями. Це дозволяє отримати фінансування на спільні наукові проєкти, обмін вченими та студентами, підвищувати рівень вирішення наукових проблем тощо.
- ЗВО в рамках реалізації грантів фінансують та організують наукові конференції, семінари та інші наукові заходи, які сприяють обміну науковими дослідженнями та ідеями, а також сприяють залученню додаткового фінансування для виконання наукових проєктів.
- ЗВО мають можливість в рамках міжнародної співпраці в процесі реалізації грантів надавати підтримку молодим науковцям шляхом виплати стипендій студентам, аспірантам та молодим викладачам для виконання наукових досліджень, участі у конференціях та стажуваннях.

Грантова діяльність є важливим стимулом для розвитку науково-дослідницької роботи в ЗВО України, сприяє залученню фінансової підтримки для реалізації інноваційних ідей та розвитку науки в країні. У цілому українське законодавство намагається створити сприятливе середовище для грантової діяльності.

Підсумовуючи вищезазначене, можна констатувати, що грант у вітчизняному законодавстві є безоплатною фінансовою або іншою допомогою, яка надається з певною метою, зазвичай на основі конкурсного відбору та регламентується національною нормативно-правовою базою.

Висновки. Грантова діяльність будучи важливим інструментом підтримки різних сфер суспільного життя, сприяє їх розвитку та модернізації. Відзначимо, що проведений нами аналіз вітчизняного законодавства свідчить про добре регульовану систему надання та отримання грантів в Україні, що визначає чіткі рамки для діяльності як донорів, так і отримувачів.

Зважаючи на те, що у контексті науки та досліджень, гранти часто використовуються для фінансування дослідницьких проєктів, тому грант слід розглядати як вид фінансової підтримки, який надається для підтримки конкретних проєктів. У проведеному дослідженні нами виокремлено основні частку нормативно-правові акти, що регулюють порядок залучення

фінансування грантової діяльності у ЗВО. Подальші дослідження потребують додаткового аналізу законодавчої бази щодо умов реалізації грантових проєктів.

Список використаних джерел

1. Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні : Закон України від 06.03.2003 р. № 601-IV : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/601-15#Text> (дата звернення: 26.10.2023).
2. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII : станом на 3 верес. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 26.10.2023).
3. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI : станом на 3 верес. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 26.10.2023).
4. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги : Постанова Каб. Міністрів України від 15.02.2002 р. № 153 : станом на 25 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-#Text> (дата звернення: 26.10.2023).
5. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII : станом на 28 трав. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 26.10.2023).
6. Про державні закупівлі : Лист Нац. банку України від 09.08.2010 р. № 25-111/1852-13664. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1852500-10#Text> (дата звернення: 26.10.2023).